

Αναζητώντας σταθερές σε δυσοίωνους καιρούς

“ Το επαναστατικό πείραμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης περνά μια υπαρξιακή κρίση εδώ και μερικά χρόνια. Δυσμενείς αλλαγές στο εξωτερικό περιβάλλον ήρθαν να συναντήσουν τις εσωτερικές αδυναμίες της Ευρώπης και το αποτέλεσμα υπήρξε ιδιαίτερα επώδυνο. ”

Του Λουκά Τσουκάλα
Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Αθηνών
και προέδρου του ΕΛΙΑΜΕΠ

Ο κόσμος γύρω μας αλλάζει με γρήγορους ρυθμούς. Η αβεβαιότητα και η αστάθεια αποτελούν κύρια χαρακτηριστικά της εποχής μας. Οι γεωπολιτικές τεκτονικές πλάκες μετακινούνται. Το κέντρο βάρους βρίσκεται πλέον κάπου στον Ειρηνικό ωκεανό, μεταξύ Αμερικής και Ασίας. Η οικονομική ευρωστία της Κίνας μεταφράζεται ολοένα και περισσότερο σε στρατιωτική και πολιτική ισχύ. Ήταν αναπόφευκτη αυτή η εξέλιξη.

Εντούτοις, οι ΗΠΑ θα παραμείνουν για πολύ ακόμη πιο ίσες από οποιαδήποτε άλλη ανερχόμενη δύναμη. Η μετάβαση προς ένα διπολικό ή και πολυπολικό σύστημα θα είναι σίγουρα μακρά. Ας ελπίσουμε ότι θα είναι και ειρηνική, παρόλο που η Ιστορία δεν είναι ιδιαίτερα καθουσακτική στο θέμα αυτό. Και τώρα προστίθεται ένας νέος σημαντικός παράγοντας αβεβαιότητας στη διεθνή σκηνή με την επικείμενη άνοδο του κ. Τραμπ στην εξουσία. Δεχείτε σφριχτά, γιατί μπορεί να υπάρξουν σοβαρές αναταράξεις.

Ένα μεγάλο μέρος του μουσουλμανικού κόσμου έχει πάρει φωτιά και η Σαουδική Αραβία από τη μία πλευρά, το Ιράν από την άλλη, δύο αντίπαλες περιφερειακές δυνάμεις, πολεμούν κυρίως δι' αντιπροσώπων σε πολέμους με θρησκευτικό χαρακτήρα. Αυτοί οι θρησκευτικοί πόλεμοι μπορεί να διαρκέσουν πολύ και να κοστίσουν ακριβά σε αίμα και υλικές ζημιές. Και οι επιπτώσεις ξεπερνούν τα σύνορα του μουσουλμανικού κόσμου, με την Ευρώπη να υφίσταται τις συνέπειες πολύ περισσότερο από τη σύμμαχο και προστάτη χώρα στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, ακριβώς επειδή η Ευρώπη δεν έχει ωκεανό να τη χωρίζει από τις εστίες του πολέμου.

Το επαναστατικό πείραμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης περνά μια υπαρξιακή κρίση εδώ και μερικά χρόνια. Δυσμενείς αλλαγές στο εξωτερικό περιβάλλον ήρθαν να συναντήσουν τις εσωτερικές αδυναμίες της Ευρώπης και το αποτέλεσμα υπήρξε ιδιαίτερα επώδυνο. Η διεθνής χρηματοπιστωτική φούσκα μετατράπηκε γρήγορα σε μεγάλη κρίση του ευρώ. Όσο για τη γειτονιά, αποτελεί πλέον ένα μεγάλο τόξο αστάθειας που εξάγει στην Ευρώπη όχι μόνο πρόσφυγες και μετανάστες, αλλά και αυξανόμενο αριθμό τρομοκρατών. Και η κρίση της παγκοσμιοποίησης επηρεάζει άμεσα την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Γι' αυτούς που αφήνει πίσω η οικονομική και τεχνολογική επανάσταση των τελευταίων 20-30 χρόνων η ευρωπαϊκή ενοποίηση ταυτίζεται ολοένα και περισσότερο με την παγκοσμιοποίηση. Με άλλα λόγια, θεωρείται κυρίως φιλελεύθερο οικονομικό εργαλείο αντί για ασπίδα προστασίας.

Το προεκωρημένο φυλάκιο

Όσο για εμάς εδώ, στην Ελλάδα της κρίσης που δεν φαίνεται να τελειώνει, μοιάζουμε με το ευάλωτο προεκωρημένο φυλάκιο μιας εκτεταμένης αυτοκρατορίας, της ευρωπαϊκής, που συχνά δείχνει να παραπαίει. Απέξω, η γειτονιά βρίσκεται σε αναταραχή (μερικά μέρη έχουν ήδη πάρει φωτιά), ενώ ο ανατολικός μας γείτονας, που ομολογουμένως ήταν αρκετά προσεκτικός και νηφάλιος απέναντί μας τα πρώτα χρόνια της κρίσης, έχει τώρα πολλά νεύρα και απειλεί. Ο δημοκρατικά εκλεγμένος πρόεδρος της γειτονικής μας χώρας μετατρέπεται σταδιακά σε σουλτάνο, γίνεται απρόβλεπτος και μιλάει για τα σύνορα της καρδιάς του που φαίνεται να χωράνε μια αλόκληρη αυτοκρατορία, την παλιά οθωμανική αυτοκρατορία. Μπορεί να είναι αλήθεια ότι οι ανασθεωρητικές του τάσεις στρέφονται κυρίως προς τον Νότο, εκεί όπου τα σύνορα δεν είναι πλέον δεδομένα, και οι διακηρύξεις του να έχουν ως βασικό αποδέκτη κόμματα και ψηφοφόρους της δικής του χώρας. Αλλά εμείς μπορούμε να εφησυχάζουμε;

Οι σχέσεις μας με την Τουρκία περνάνε σε σημαντικό βαθμό μέσα από τις σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Αγκυρα. Οι σχέσεις αυτές προβλέπονται εξαιρετικά δύσκολες, επειδή η ενταξιακή διαδικασία μάλλον τελειώνει άδοξα, ενώ η Τουρκία θα συνεχίσει να ελέγχει την πύλη εξόδου πολλών εκατομμυρίων προσφύγων και μεταναστών, υπαρκτών ή και δυνητικών. Και αυτό μας επηρεάζει άμεσα.

Τι μπορούμε να κάνουμε εμείς για να προστατεύσουμε τα δικά μας ζωτικά συμφέροντα στους επικίνδυνους καιρούς που ζούμε; Πρώτα από όλα, να αποφύγουμε άλλο ένα εθνικό πρωτόκλημα πατριωτισμού με «δημαγωγούς» και «μειοδότες», στο οποίο έχουμε ανέκαθεν υψηλές επιδόσεις. Να επενδύσουμε επίσης στις συμμάχιες εκτός συνόρων, με ρεαλισμό και ευθυκρίσια, σε μια εποχή μεγάλων αλλαγών, ενισχύοντας ταυτόχρονα τη δική μας αξιοπιστία και αναζητώντας εθνικούς εκπροσώπους που μιλάνε μια γλώσσα που καταλαβαίνουν και οι άλλοι. Και να επενδύσουμε επιλεκτικά στη δική μας αποτρεπτική ισχύ, στο μέτρο του δυνατού, σε καιρούς χαλεπούς και με πλήρη επίγνωση των ορίων της. Με άλλα λόγια, να κάνουμε όλα αυτά που λείπουν σήμερα σε μια Ελλάδα εξασθενημένη, διχασμένη στο εσωτερικό, με μια τάση φυγής από την πραγματικότητα και πολύ περιορισμένο ειδικό βάρος εκτός συνόρων. Είχαμε πολλά χρόνια να βρεθούμε σε τόσο δύσκολη και επικίνδυνη κατάσταση.